

Tillgänglighetsanalyser i planprocesser

Regeringsuppdrag 44 i Länsstyrelsernas regleringsbrev för år 2010

REDOVISNING år 2011

Länsstyrelserna i Östergötland, Skåne, Västerbotten, Gävleborg, Uppsala, Jönköping, Stockholm och Dalarnas läns gemensamma rapport avseende tillgänglighetsanalyser i planprocesser.

Titel: Tillgänglighetsanalyser i planprocesser, redovisning 2 (3) år 2011

Utgiven av: Länsstyrelsen i Uppsala län

Författare: Projektgruppen gemensamt (De åtta länsstyrelserna)
Avsnitt bakgrund och sammanfattning, Länsstyrelsen i Uppsala län

Beställningsadress: Länsstyrelsen i Uppsala län
Samhällsbyggnadsenheten
751 86 UPPSALA
Tfn: 018-19 50 00

Omslagsbild framsida: Jonny Söderberg, cc.flickr.com

Innehållsförteckning

1. Uppdraget. Tillgänglighetsanalyser i planprocesserna	3
2. Bakgrund	3 – 5
3. Sammanställning av länens aktiviteter år 2011	6
4. Länsstyrelsernas egna redovisningar	7 - 23
Resultat från enkät och dialogmöten med kommuner	
Genomförda seminarier/tillsynsvägledning	
Erfarenheter och slutsatser	
Förbättringsförslag utifrån Länsstyrelsernas uppdrag.	
5. BILAGA	24 - 26
Material/referenser kring genomförandet av seminarier/tillsynsvägledning	

Bakgrund:

Tillgänglighetsanalyser i planprocesser, utdrag ur uppdrag 44 i regeringens regleringsbrev för budgetåret 2010 avseende länsstyrelserna.

”Länsstyrelsen i Östergötland, Skåne, Västerbottens, Gävleborgs, Uppsalas, Jönköpings, Stockholms och Dalarnas län får i uppdrag att stödja kommunerna i respektive län att inkludera tillgänglighet för äldre och personer med funktionsnedsättning i kommunernas arbete med översikts- och detaljplaner.

Länsstyrelserna ska särskilt uppmärksamma kommunernas rutiner för att efterleva tekniska egenskapskrav gällande tillgänglighet i ombyggnation och renovering av befintligt bostadsbestånd samt hur enkelt avhjälpna hinder åtgärdas. Länsstyrelserna ska också behandla tillgänglighet och användbarhet för äldre och personer med funktionsnedsättning inom ramen för sitt tillsynsansvar. Länsstyrelserna ska i samråd med kommunerna på lämpligt sätt utveckla möjligheten att göra tillgänglighetsanalyser med stöd av geografiska informationssystem (GIS) med utgångspunkt från den modell som beskrivits av Länsstyrelsen i Uppsalas län”.

Redovisningen ska innehålla en samlad bedömning av arbetets resultat samt en utvärdering av tillgänglighetsverktyget. Redovisningen ska samordnas av Länsstyrelsen i Uppsalas län i samverkan med Länsstyrelsen i Skåne län.

Utvärderingen av tillgänglighetsverktyget ska sammanställas av Länsstyrelsen i Östergötlands län. Resultaten ska redovisas i en gemensam rapport. Uppdraget ska delredovisas till regeringen (Socialdepartementet) senast den 1 december år 2010 och den 1 december år 2011 samt slutrapporteras senast den 1 november år 2012”.

Förberedelsearbetet, tolkning av uppdraget och sammanfattning under år 2010

Länsstyrelsernas arbete med uppdraget har under året bestått i diskussioner kring arbetssätt och kunskapsinsamling. I ett seminarium på Länsstyrelsernas plan- och bostadsdagar i maj 2010 i Helsingborg bestämdes att ett gemensamt arbetsverktyg (en enkät) skulle tas fram för att på ett likvärdigt sätt få in svar från kommunerna i de län som berörs av regleringsuppdraget.

Uppdragslänen tog fram en projektplan för uppdraget, och fastställde fem projektmål för år 2011 enligt följande:

- Att identifiera och stödja kommunernas arbete med att inkludera tillgänglighet för äldre och personer med funktionsnedsättning i översikts- och detaljplaner.
- Att uppmärksamma kommunernas rutiner för att efterleva tekniska egenskapskrav gällande tillgänglighet i ombyggnation och renovering av befintligt bostadsbestånd.
- Att uppmärksamma hur kommunernas enkelt avhjälpna hinder åtgärdas.
- Belysa problemområden som rör brister i hur tillgänglighet i översiktsplan, detaljplaner och byggsamråd behandlas.
- I samråd med kommunerna på lämpligt sätt utveckla möjligheten att göra tillgänglighetsanalyser med stöd av ett geografiskt informationssystem (GIS).

Under detta arbete togs kontakt med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) som bestämt sig för att göra en uppföljningsenkät kring enkelt avhjälpna hinder (EAH) från år 2008. Frågeställningarna i respektive enkät har beröring med varandra varvid det bestämdes att tillsammans gå ut med en gemensam enkät. Av Länsstyrelserna togs 12 frågor fram där syftet var visa utgångsläget för vårt fortsatta arbete.

Frågeställningarna till kommunerna har haft bäring på frågor som:

1. Har kommunen en tillgänglighetsplan?
2. Behandlas tillgänglighet i översiktsplanen respektive detaljplanerna?
3. Använder kommunen någon form av databas vid inventering och redovisning av tillgänglighet?
4. Har anställda inom kommunen erbjudits utbildning i tillgänglighet?
5. Finns i kommunen någon med ett formellt, övergripande och samordnat ansvar för tillgänglighetsfrågor?
6. Vilka handlingar begär kommunen in till byggsamrådet för att kunna bedöma tillgängligheten vid ombyggnad och renovering av befintligt bostadsbestånd?
7. Brukar byggnadsnämnden i kontrollplanen kräva intyg från särskild sakkunnig för redovisning av att tillgänglighetskraven tillgodosetts?
8. Har kommunen en avstämning med kvalitetsansvarig (kontrollansvarig fr.o.m. 2 maj 2011) tillsammans med godkänd sakkunnig kring tillgänglighetsfrågorna i samband med slutbevis?
9. Vid ombyggnation eller ändrad användning aktualiseras följdkraven på tillgänglighet och användbarhet enligt 15 § BVF (PBL fr.o.m. 2 maj 2011, 8 kap 7§) Hur resonerar kommunen/byggnadsnämnden kring avsteg och varsamhetskrav från tillgänglighetskraven i dessa fall?

Frågor gällande enkelt avhjälpna hinder (EAH):

10. Hur stor del av EAH i utemiljön uppskattas vara åtgärdade år 2010?
11. Hur stor del av EAH i inomhusmiljön uppskattas vara åtgärdade år 2010?
12. Om inte alla enkelt avhjälpna hinder är åtgärdade i ute- och inomhusmiljön senast under år 2010, vilket år bedömer ni då att de är åtgärdade?

Länsstyrelsernas projektplan 2010 - 2012

Februari 2010: Diskussion om uppdraget på länsarkitektmöte. Verktyg för analys, behov av kunskapsinsamling.

April 2010: Telefonmöte. Diskussion om uppdrag och kunskapsläge.

Maj 2010: Seminarium på Länsstyrelsernas plan- och byggdagar i Helsingborg. Diskussion om uppdrag, utformning och kunskapsinsamling.

Augusti 2010: Telefonmöte, Avstämning av enkäten.

September 2010: Byggtillsynsseminarium.

September 2010: Telefonmöte, genomgång av projektplanen.

Oktober 2010: Fastställande av enkäten.

November 2010: Utskick av enkäten. Utskick av påminnelser. Insamling av enkät.

November 2010: Skriva och lämna delrapport till Socialdepartementet.

December 2010 – januari 2011: Sammanställning av enkäten.

Februari – april 2011: Dialog med kommunerna.

Maj 2011: Sammanställning av dialogerna.

Maj 2011: Arbetsgruppens seminarium för gemensam analys av enkäter och dialoger.

Planering för tillsynsvägledning.

Oktober 2011: Seminarium med kommunerna med redovisning av enkät och dialoger.

Förfrågan om GIS-instrument.

November 2011: Skriva och lämna delrapport till Socialdepartementet.

September 2011 – maj 2012: Tillsynsvägledning. Förfrågan om GIS-instrument.

Oktober 2012: Skriva slutrapport.

Löpande under projekttiden: Dokumentation av händelser, resultat och effekter.

Kunskapsspridning

Seminarier alt. samråd med kommunernas personal/politiker genomförs hösten 2011.

Tillsynsvägledning

Länsstyrelserna genomför tillsynsvägledning enligt punkterna 1 och 2 under hösten 2011 och våren 2012.

Geografiskt informationssystem (GIS)

Fortlöpande under projekttiden samråder Länsstyrelserna med kommunerna om deras möjlighet att utveckla tillgänglighetsanalyser med stöd av GIS.

Utvärdering

Länsstyrelsen i Östergötland samlar löpande dokumentation om arbetet och vunna erfarenheter. En samlad utvärdering redovisas i slutrapporterna.

Sammanställning av länens aktiviteter år 2011

I denna delredovisning av Länsstyrelsernas aktiviteter i uppdraget, tillgänglighetsanalyser i planprocesser, redovisar Länsstyrelserna i uppdraget själva vad som har genomförts/kommer att genomföras under år 2011. Redovisningarna utgör därmed Länsstyrelserna i Östergötland, Skåne, Västerbottens, Gävleborgs, Uppsalas, Jönköpings, Stockholms och Dalarnas läns redovisning 2011, av vad som hittills genomförts i uppdraget.

Enligt arbetsgruppens projektplan ska en återkoppling i form av seminarium med redovisning av enkät och dialoger ha skett under år 2011. Länsstyrelsernas egna redovisningar visar omfattningen av detta. Syftet med redovisning, återkoppling och seminariet för kommunerna är att inför för år 2012 planera för tillsynsvägledning och ytterligare förfrågan om GIS-stöd i kommunernas tillgänglighetsarbete.

Länsstyrelsernas insatser har under år 2011 har varit varierande i olika län. Det som är gemensamt är det förberedande arbetet med en gemensam enkät som skickades ut till länens kommuner runt årsskiftet 2010/2011. Enkäten har också varit ett samarbete med Sveriges kommuner och landsting (SKL). Enkäten har under år 2011, av Länsstyrelserna, följts upp med dialogmöten i kommunerna. Länsstyrelserna har därmed kunnat skaffa sig en bild av hur tillgänglighetsarbetet, utifrån vårt uppdrag, bedrivits. Uppdraget och de enkätsvar som inkommit till respektive Länsstyrelse har diskuterats vidare på årets Plan- och bostadsdagar i Falun som den 25 – 27 maj anordnades gemensamt av Dalarna och Västmanlands län. En företrädare för Handisam deltog också i detta möte. Uppdraget diskuterades även utifrån de senaste ändringarna i lagstiftningarna som följd av ikraftträdande av ny plan- och bygglag (PBL 2010:900).

Vad som framkom av Länsstyrelserna under plan- och bostadsmötet var att våra kommuner i respektive län arbetar väldigt olika med tillgänglighetsfrågorna i planprocesserna. Det framkom också att endast ett fåtal kommuner, undantag finns för någon kommun i Skåne län, idag använder något GIS-stöd i sitt tillgänglighetsarbete. När frågan kring GIS-stöd väckts i dialogmötena med kommunerna så framkom att de till stor del arbetat efter den modell som framtagits av SKL och Handisam gemensamt, den s.k. EAH-spindeln. Denna databas infördes före Länsstyrelsernas uppdrag om att bl.a. i samråd med kommunerna och på lämpligt sätt utveckla möjligheten att göra tillgänglighetsanalyser med ett geografiskt informationssystem (GIS).

Genomslaget med användandet av EAH-spindeln har varit stort då hela 214 st kommuner* i landet använder just den databasen i sitt tillgänglighetsarbete. Flertalet kommuner är dock fortfarande i inventeringsfasen av tillgängligheten. Man ser därmed inte ett GIS-stöd i detta arbete som det mest aktuella just nu.

Vad som har framkommit i en del av Länsstyrelserapporterna är att kommunerna alltmer börjar lägga ut sitt material kring tillgänglighet via sina egna hemsidor och i webbaserade tillgänglighetsguider där huvudsyftet är att ge en enkel beskrivning och snabb vägledning till allmänna platser och publika lokaler.

En webbaserad tillgänglighetsguide handlar inte enbart om att inventera och förbättra tillgänglighet utan också att berätta om den. Erfarenheterna hittills av uppdraget är att sådana webbaserade tillgänglighetsguider kan utvecklas och kopplas till GIS.

*Redovisning av Boverkets regeringsuppdrag R/ om enkelt avhjälpna hinder, december 2010

Länens egna redovisningar under året 2011

Uppsala län:

Sammanfattning/Resultat från enkät och dialogmöten med kommuner:

Länsstyrelsen i Uppsala län har skaffat sig en uppfattning om respektive kommuns arbete med tillgänglighetsfrågorna genom att i januari 2011 skicka en enkät till kommunerna. Med enkäten som underlag har kunskapen om aktuellt tillstånd fördjupats genom kommunbesök januari – april år 2011 då en dialog med ansvariga tjänstemän: planchef, bygglovchef, bygglovhandläggare, byggnadsinspektör, gatuchef, parkchef m.fl. genomfördes. Syftet var, förutom att uppmärksamma kommunernas arbete med tillgänglighetsfrågor, att i samråd med kommunerna på lämpligt sätt utveckla möjligheten att göra tillgänglighetsanalyser med stöd av ett geografiskt informationssystem (GIS).

Genomfört seminarium/tillsynsvägledning:

Ett seminarium kring tillgänglighetsfrågor i samarbete med Handisam har genomförts med kommunerna, den 14 oktober 2011. Ett trettiotal representanter deltog från länets kommuner där deltagarna var till största delen plan- och bygghandläggare samt politiker. Länsstyrelsen gjorde en återkoppling av tidigare enkät och dialogmöten och en genomgång av vad den nya plan- och bygglagen (2010:900) anger om tillgänglighet. Exempel redovisades kring hur tillgänglighet kan inkluderas i kommunernas arbete med översikts- och detaljplaner. Allmänna råd har under seminariet också lämnats kring vad som bör uppmärksammas vid byggsamråd så att tillgänglighetsaspekterna kan tillgodoses (bilaga med material från seminariet sid. 23-25).

Ett alternativt verktyg för tillgänglighetsanalyser redovisades av en kommun under seminariet, en webbaserad tillgänglighetsguide som beskriver vad som är inventerat och åtgärdat i den fysiska miljön. Guiden är på en rak och enkel svenska och är ansluten till tjänsten, talande webb. De internationella riktlinjerna för tillgänglighet, W3C WAI:s följs i så stor utsträckning som möjligt. Målet är att guiden ska vara tillgänglig för alla. Arbetet görs av kommunen i samarbete med det lokala handikappförbundet (HSO). Guiden uppdateras också kontinuerligt av HSO.

Företrädare för Handisam, Mikael Wahldén, presenterade under seminariet hur den nya FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, kommer in i tillgänglighetsarbetet framöver. I regeringens nya strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011 – 2016 redovisades också hur målet kring den fysiska tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning ska förbättras kring:

1. en samhällsgemenskap med mångfald som grund
2. att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet
3. jämlikhet i levnadsförhållanden för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Erfarenheter och slutsats:

Av de dialogträffar, kring länsstyrelsernas enkät, som genomförts framgår att kommunerna behöver bli mera strukturerade med att ta fram planer på hur tillgängligheten ska lösas i planprocesser. Det behövs tillgänglighetsplaner som är mätbara för kommunernas planarbete och i byggsamråd. För ett effektivt tillgänglighetsarbete är det också viktigt med samordningen inom kommunens olika förvaltningar.

Två av länets kommuner har idag en webbaserad tillgänglighetsguide. En av kommunerna har även tillgänglighetsguiden kopplad till karta som visar var i den fysiska miljön den allmänna

platsen eller byggnaden finns. Den sistnämnda kommunens webbsida motsvarar till stor del det som Länsstyrelsen i sin återrapportering för år 2009, i regeringsuppdrag nr. 35, beskrivit som ett möjligt verktyg att vidareutveckla och göra tillgänglighetsanalyser med. Ytterligare en kommun har idag en tryckt tillgänglighetsguide som beskriver kommunens tillgänglighet i byggnader dit allmänheten har tillträde. En annan kommun har, i en tryckt broschyr, en plan för full delaktighet, antagen av kommunfullmäktige.

Förbättringsförslag – fortsatt arbete:

Det räcker inte enbart med att förbättra tillgängligheten, det är också viktigt att berätta om den. Att på förhand kunna informera sig om hur tillgängligheten ser ut innan man kommit fram till en plats är avgörande för många människor. En stor poäng med webbaserade tillgänglighetsguider är att de även kan fungera för att få andra, offentliga och privata, aktörer med egna webbsidor och som ansluter till guiden att bli influerade och påverkas i positiv riktning. Redan i dag finns den principen via webben att länkas till guider och vice versa. Denna typ av kopplingar bör stärkas och utvecklas. Med väl avvägda utbildningsinsatser kan en webbguide ge en bra struktur för hur olika aktörer kan få information om tillgänglighet. Även annan information om den fysiska miljön kan läggas in, t.ex. trygghetsskapande åtgärder i bostadsområden, vid gångtunnlar etc. Det är dock viktigt som i det redovisade exemplet att uppdateringen av webbsidan sker kontinuerligt. Exemplet med att den lokala handikapsorganisationen (HSO) uppdaterar guiden är föredömligt. Avslutningsvis kan framhållas att mycket av det som beskrivits ovan redan idag finns väl så utvecklat i hela landet. Det gäller dock nu att samordna dem.

En bedömning/slutsats som görs kring en webbaserad tillgänglighetsguide är att svenska riktlinjer för tillgänglighetsguider för myndigheter bör tas fram. I dag finns en internationell version* från år 1999 med riktlinjer för webben som dock är för dagens samhälle, för gammal i detta avseende. Tidigare fanns också 24-timmarswebben ”Verva” men är nedlagd sedan år 2008. I nya riktlinjer kan frågor om hur guiderna även för fler nyttor kan utvecklas. I detta arbete bör Boverket, Handisam och SKL samverka för att ta fram sådana riktlinjer. I riktlinjerna bör det då särskilt framgå att kontinuerliga uppdateringar är av största vikt.

Det finns mycket kunskap om tillgänglighetsfrågor i kommunerna. Men Länsstyrelsens bedömning är att politiker och tjänstemän behöver få en fördjupad insikt om vad utvecklingen inom funktionshinderspolitiken handlar om. Inom varje kommun behövs även en samordning av tillgänglighetsfrågorna. Då kan man också komma vidare i tillgänglighetsarbetet, även utöver de delar som innefattas av regler kring tillgänglighet i kommunernas planprocesser.

Arbetet med tillgänglighetsfrågor bör i större utsträckning bli en självklar del av det ordinarie arbetet. Här behövs det mer av att:

- kunskaper sprids
- kunskaper fördjupas
- arbetet behöver bli ”vardagsmat”

Kommunernas svar på länsstyrelsens enkät:

Kommunal tillgänglighetsplan

I tre kommuner finns en tillgänglighetsplan som har antagits av en politisk församling. De utgår från FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning. Planerna följs upp årligen i samband med kommunernas årsredovisning. Två kommuner har en tillgänglighetsplan som inte har antagits politiskt. Tre kommuner har inte påbörjat arbetet med tillgänglighetsplaner.

*W3C Riktlinjer för utformning av innehåll på webben

Tillgänglighetsaspekter i planprocesserna

Tre kommuner angav att frågor om tillgänglighet tas upp i kommunens översiktsplan på ett översiktligt sätt. I kommunens mall för detaljplan kan en rubrik för tillgänglighet förekomma. Men i dialogen med kommunerna framkom det att tillgänglighet inte alltid fanns med i detaljplanerna. Man var inte konsekventa. Men om det är ett topografiskt besvärligt läge kunde frågan tas med i detaljplanen. Tillgänglighet finns med i detaljplanen på ett översiktligt sätt. Frågan skjuts oftast till byggsamrådet.

Databas för inventering och redovisning av tillgänglighet

Ingen kommun använder någon form av GIS-stöd för inventering och redovisning av tillgänglighet i offentliga och allmänna lokaler och miljöer. Däremot har fem kommuner (sex enligt SKL:s studie*) angett att man har använt sig av EAH-spindel. EAH-spindel ger ett mått på hur långt man har kommit med att undanröja enkelt avhjälpta hinder på vissa ställen i kommunen. Kommunerna redovisar inte sin EAH-spindel på sin hemsida så att allmänheten kan ta del av den. Däremot har fyra kommuner en tillgänglighetsguide (två webbaserade och två i tryckt version) som är tillgängliga för allmänheten. I tillgänglighetsguiden kan man få information om tillgängligheten till allmänna platser, offentliga och kommersiella lokaler. En kommun har en tillgänglighetsgrupp, som t.ex. har inventerat alla skolor i kommunen. Även övriga kommunala fastigheter har inventerats med avseende på rörelsehinder, men ej kontraster m.m. Tillgänglighetsprojektet erbjuder även privata fastighetsägare en inventering av tillgängligheten till deras lokaler.

Två kommuner har tillsammans med andra kommuner i den s.k. Bygglovalliansen tagit fram riktlinjer för tillgänglighet vid ombyggnationer.

Utbildning om tillgänglighet

Sju kommuner uppgav att personal har deltagit i utbildningar om tillgänglighetsfrågor. Det har varit kurser som SKL, Boverket och Länsstyrelserna har arrangerat. Några har även hållit interna seminarier med föreläsande externa experter. I en av kommunerna var det länge sedan någon personal deltog i en utbildning om tillgänglighet.

Övergripande och samordnat ansvar för tillgänglighetsfrågor

En kommun har idag en person som har det formella ansvaret för tillgänglighetsfrågor. Övriga kommuner har redovisat att någon tjänsteman har ett övergripande ansvar för arbetet med att göra kommunen tillgänglig för personer med en funktionsnedsättning. Det finns t.ex. för de egna fastigheterna eller att en avdelning för samhällsbyggnad har ett övergripande ansvar. I en kommun finns ett tvärsektorielt arbete, men inte politiskt förankrad.

Handlingar till byggsamrådet vid ombyggnation

Alla kommuner tillämpar inte samma krav på handlingar till byggsamrådet. För att kunna bedöma tillgängligheten vid ombyggnad av befintliga bostäder begär endast två av kommunerna fullständiga handlingar. D.v.s. krav på att man ska se att det går att ta sig in – eventuellt med ramp, att det fria passermåttet i dörrhål är minst 0,8 meter och att svängradien på 1,3 meter för en rullstol finns där det är nödvändigt. Utrymmen för att inta sin mat, för hygien och för vila m.m. ska finnas i entréplan. Ingen kommun använder sig av en checklista för dessa bedömningar. Det förekommer mindre ofta att en kommun begär in möblerade ritningar.

Intyg från särskild sakkunnig

Fem kommuner brukar i kontrollplanen kräva intyg från särskild sakkunnig för redovisning av att tillgänglighetskraven tillgodosetts. Men det finns undantag. Det är beroende av projektets art och omfattning, en bedömning från fall till fall. Vid större projekt begärs en kontrollplan. En sakkunnig gör i vissa fall ett program för tillgänglighet i projekt där det är en angelägen fråga, t.ex. särskilt boende för äldre. Vid villabyggen krävs ingen kontrollplan.

*Enkelt avhjälpta hinder, februari 2011

Avstämning med kvalitetsansvarig tillsammans med godkänd sakkunnig

Tre kommuner har en avstämning med kvalitetsansvarig tillsammans med godkänd sakkunnig kring tillgänglighetsfrågorna i samband med slutbevis. Även i detta fall finns undantag. Det görs i det som kommunen bedömer som relevanta fall. En kommun gör det genom en tillsynsbesiktning, som vissa fastighetsägare har varit tacksamma för.

Avsteg från tillgänglighetskraven

Vid ombyggnation eller ändrad användning ska följdkraven på tillgänglighet och användbarhet enligt 15 § BVF aktualiseras. Kommunerna resonerar någorlunda likvärdigt kring avsteg från tillgänglighetskraven. Man är restriktiva. Tillgänglighet ska tillgodoses så långt det är möjligt. Men bedömningar kan göras i vissa fall. Är det en större tillbyggnad som tydligt klassas som förlängning av byggnadens brukningstid ställs även krav på befintlig del utan undantag, om möjlighet till det finns. En kommun uppger att några dispenser för avsteg aldrig ges.

Enkelt avhjälpna hinder (EAH)

Det ser inte bra ut med de enkelt avhjälpna hindren. Ingen kommun har klarat av att åtgärda alla sina enkelt avhjälpna hinder, varken i utemiljön eller i innemiljön, såsom det var tänkt till utgången av år 2010. Tre kommuner i länet uppskattar att man har klarat av upp till 50 % av hindren i utemiljön och två kommuner mindre än 25 %. Tre kommuner har inte kunskap om hur mycket som är avklarat i kommunen. Det ser ofta relativt bra ut centralt i kommunen, men i de mindre orterna är det sämre beställt. Man kan ha gjort en inventering, men inte vidtagit några åtgärder. Med innemiljön är det något bättre. Två kommuner har åtgärdat upp till 75 % av de enkelt avhjälpna hindren och en har åtgärdat upp till 50 % av dem. Men tre kommuner har åtgärdat mindre än 25 % av sina enkelt avhjälpna hinder i innemiljön. Två kommuner vet inte hur mycket som är åtgärdat.

Några planer för när de enkelt avhjälpna hindren ska vara åtgärdade finns inte i kommunerna. En kommun tror att man ska klara det till slutet av år 2012. Andra bedömer att de ska vara åtgärdade 2013 eller 2015 och kanske ändå längre fram. I vissa kommuner har man arbetat med en begränsad del av hindren och klarat av dem till nära 100 %, men eftersatt andra områden. Tjänstemännen som Länsstyrelsen pratat med efterlyser politisk styrning för att komma till rätta med eftersläpningen.

Skåne län

Seminarium om bostadens inre värden:

Den 21 april 2010 genomförde Länsstyrelsen tillsammans med Rådet för byggkvalitet (BQR) ett seminarium om Bostadens inre värden. Seminariet handlade om trivsel och funktionalitet i den bebyggda miljön och särskilt fokus riktades på tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar. Fokus på detta seminarium var även kommunernas arbete med lokala basanpassningsprogram som ett sätt att säkerställa och öka möjligheten för de som drabbas av nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att bo kvar i sina bostäder.

Slutsatserna från detta seminarium var många. Att projektera och bygga flexibla bostäder som är lätta att bygga om och anpassa efter framtida behov är en kvalitet som eftersträvas idag. Förutom de krav som anges i Boverkets byggregler (BBR) och Svensk standard arbetar därför kommunerna med att ta fram lokala basanpassningsprogram. Det finns dock ett problem med detta eftersom kommunerna arbetar i olika omfattningar med dessa program.

Basanpassningsprogrammen varierar därför från kommun till kommun. Det innebär att bostadsproducenterna stöter på olika krav som ställs av respektive kommun och därmed blir produktionen av nya bostäder fördyrad eftersom produktionen inte blir standardiserad.

Foto från seminariet ”Bostadens inre värden”

Enkätundersökning:

Under april-maj 2011 har Länsstyrelsen i Skåne län genomfört en enkätundersökning. Målgruppen har varit kommunernas byggnadsinspektörer, bygglovhandläggare, tillgänglighetsrådgivare eller motsvarande och syftet var att få kompletterande uppgifter samt följa upp kommunernas arbete i tillgänglighetsfrågor.

Slutsatserna som kan dras från denna undersökning är följande. De flesta kommuner har någon form av tillgänglighetsplan som är politisk antagen eller andra tillgänglighetsplaner som inte är politisk antagna. Det finns dock fortfarande en del kommuner som inte har någon tillgänglighetsplan alls. Ungefär samma antal kommuner anger att tillgänglighetsaspekterna behandlas i kommunernas översiktsplan- respektive detaljplanearbeten. De flesta kommunerna anger att handläggarna, under 2010, har deltagit på diverse utbildningar inom tillgängligheten.

I handläggningen av ärenden där tillgängligheten behandlas kräver kommunerna dessutom ett sakkunnigt intyg. Hälften av kommunerna har dessutom ett samordnat ansvar för tillgänglighetsfrågor och har en aktiv och strukturerad samverkan med fastighetsägarföreningar och/eller centrumföreningar. Dock fortfarande kommunerna i Skåne inte bedriver någon form av aktivt tillsynsarbete vad gäller enkelt avhjälpta hinder gentemot ägare av lokaler dit allmänheten har tillträde samt allmän platsmark inom egen kommun. Ca hälften av kommunerna som har svarat anger att kommunerna agerar först efter påpekanden från allmänheten.

Angående kommunernas användning av databaser vid inventering och redovisning av tillgänglighet anger ca hälften av kommunerna att de använder GIS (6 kommuner), EAH-spindeln (1 kommun) eller annan databas (8 kommuner). Sambandet mellan de undersökta områdena saknas i denna undersökning på grund av undersökningens natur (sammanställningen saknar koppling mellan de undersökta områden och respektive kommun).

Dialogseminarium

En av frågorna i Länsstyrelsens enkät från 2011 har varit om kommunerna anser att det finns behov att Länsstyrelsen i Skåne län arrangerar någon form av dialogseminarium med inriktning på information och/eller kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Svaren har varit olika. Det är framförallt mindre kommuner som ser ett sådant behov och välkomnar dialogseminarier och liknande aktiviteter. Den 18 oktober 2011 anordnade Länsstyrelsen därför ett dialogseminarium. Fokus på detta seminarium var kommunernas arbete med tillgänglighetsfrågorna, integrering av de GIS- och andra databasverktygen i planeringsprocessen och identifiering av problem vid utövning av tillsyn m.m. Länsstyrelsen, Handisam och Lunds

kommun redovisade för uppdraget, e-verktyget som en av de databaser som används av kommunerna samt betydelsen av internkommunalsamordning i tillgänglighetsarbetet. Representanter från 11 kommuner har deltagit i detta seminarium. Huvuddelen var bygghandläggare och tillgänglighetsrådgivare men även några enstaka planerare, socialhandläggare och politiker fanns bland medverkande. I anslutning till detta seminarium genomfördes även ett grupparbete.

Slutsatserna från seminariet var följande. Det finns ett antal kommuner som använder GIS- eller andra databasverktyg i tillgänglighetsarbetet. Verktögen används i första hand för inventering av tillgängligheten inom den egna kommunen. Enkelt avhjälpna hinder också identifieras med detta verktyg. Några kommuner kartlägger sedan tillgängligheten inom kommunen och redovisar den i form av en tillgänglighetsguide. Det saknas dock en bredare användning av dessa verktyg i övrigt planeringsarbete.

För ett effektivt tillgänglighetsarbete är det viktigt med samordningen inom kommunens olika förvaltningar. Lunds kommun redovisar att bakom deras framgång med undanröjning av enkelt avhjälpna hinder i offentliga lokaler samt allmänna platser ligger samarbetet mellan stadsbyggnadskontoret, lundafastigheter, tekniska förvaltningen, socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och handikapprådet. Kommunens eget fastighetsbestånd har inventerats och tillgänglighetsanpassat innan utgången av 2010 som resultat av det interkommunala engagemanget.

Foto från grupparbetet inom dialogseminariet ”Tillgänglighetsdagen”

Kommunerna är eniga dock att inventeringen och undanröjning av enkelt avhjälpna hinder är enklare att genomföras inom det kommunala fastighetsbeståndet. Det är oftast lättare att samordna tillgänglighetsarbetet inom sin egen kommun. Dessutom är det en bra utgångspunkt att kommunen föregår med gott exempel och tillgänglighetsanpassa sina byggnader och utemiljöer. Även andra myndigheter borde föregå med gott exempel. Några av deltagarna ansåg att i Länsstyrelsens lokaler i Malmö finns det brister tillgängligheten för personer med funktionshinder.

Mer problematiska är däremot enligt kommunerna bedömningarna som kan leda till föreläggande av privata fastighetsägare att inventera och/eller undanröja de identifierade hindren, ansåg kommunerna. Än så länge finns det enbart ett rättsfall inom problemområdet och några andra få tal fall som fortfarande är under prövning. Att sedan politiker eller andra nyckelpersoner inom kommunen, särskilt inom de mindre kommunerna, sitter på olika stolar underlättar inte ett effektivt tillsynsarbete.

Förbättringsförslag – fortsatt arbete

Utifrån de undersökningar och dialogen med kommunerna genomförda de senaste åren anser Länsstyrelsen att en uppföljning och dialog med kommunerna inom området är nödvändigt. En uppföljning och dialogföring bör ske med de kommuner som aktivt arbetar med tillgänglighetsfrågorna för att kunna plocka fram de goda exemplen. Dialog bör även föras

med kommunerna som har en lägre aktivitet i tillgänglighetsarbetet i syfte att identifiera de lokala problemen. Detta kan bland annat göras inom ramen för länsstyrelsens tillsynsvägledning. Det är av stor vikt att även hitta ett sätt att utvärdera de olika databasverktygen som idag används inom kommunerna.

En välfungerande tillgänglighetsdatabas behöver inte användas enbart som tillgänglighetsguide utan den ska i första hand kunna användas som planeringsunderlag i det kommunala fysiska planeringsarbetet. För en bra tillgänglighet bör hela kedjan kunna fungera: från tillgängliga gator och torgar, stigar och GC-stråken, busshållplatser och parkeringsplatser fram till den offentliga byggnaden. Databasen ska därför inte vara knuten till enskilda objekt, utan den ska fungera som översiktligt planeringsunderlag och utgöra ett viktigt kunskapsunderlag vid lokaliseringsbedömningar av nya bostadsområden och vid planering för nya allmänna platser.

Aktuellt uppdrag omfattar ett brett område inom tillgängligheten. Kommunernas rutiner för att efterleva tekniska egenskapskrav gällande tillgänglighet i ombyggnation och renovering av befintligt bostadsbestånd bör kunna hanteras inom ramen för länsstyrelsens nya tillsynsvägledningsroll enligt ny plan- och byggförordning. I detta sammanhang kommer Länsstyrelsen i Skåne under våren respektive hösten 2012 att genomföra två tillsynsveckor där tillgängligheten ska vara en av diskussionspunkterna.

Länsstyrelsen anser att kommande arbete bör fokuseras istället på hur tillgänglighetsanalyser med stöd av databaser kan integreras i kommunernas planeringsarbete i syfte att inkludera tillgänglighet för äldre och personer med funktionsnedsättning i översikts- och detaljplaneringen.

Gävleborgs län

Enkät och dialogmöte:

Som en del i Länsstyrelsens tillsynsarbete under 2011 har arbetet med tillgänglighetsanalyser i planprocesser särskilt uppmärksammats. I mars 2011 skickade Länsstyrelsen ut en webbaserad tillsynsenkät med fokus på tillgänglighetsfrågor till länets kommuner. Syftet med enkäten var att kartlägga och skaffa sig kunskap kring kommunernas sätt att arbeta med tillgänglighetsfrågor för äldre och personer med funktionsnedsättning i planprocesserna samt att särskilt uppmärksamma kommunernas rutiner för att efterleva tekniska egenskapskrav beträffande tillgänglighet i ombyggnation och hur enkelt avhjälpna hinder (EAH) åtgärdas. Även frågor om kommunerna använder GIS-verktyg i tillgänglighetsarbetet behandlades i enkäten. Åtta av länets tio kommuner svarade på enkäten.

För att kunna föra en dialog med kommunerna kring tillgänglighetsfrågorna anordnade Länsstyrelsen i samarbete med nätverket för handikappkonsulenter i Gävleborg den 7 april 2011 "En dag om tillgänglighet". Syftet med dagen var att fortsätta få insikt i kommunernas tillgänglighetsarbete, redovisa och följa upp enkätsvaren samt möjliggöra för mellankommunalt samarbete kring dessa frågor. I dialogträffen fanns representation från exempelvis planerare, bygglovshandläggare, tillgänglighetsinventerare och politiker från kommunerna samt representation från olika handikapporganisationer.

Den 13 april 2011 anordnades även en nationell nätverkskonferens för tillgänglighetssamordnare i Gävle. Länsstyrelsen deltog i konferensen dels för kompetensutveckling dels som föreläsare om Länsstyrelsens arbete med tillgänglighetsfrågor enligt regleringsbrevuppdraget 44. Även resultat från enkäten redogjordes.

Erfarenheter och slutsatser:

Kommunerna har olika förutsättningar att arbeta och integrera tillgänglighet i det dagliga arbetet. Utifrån de uppgifter som inkommit via enkätsvaren kan konstateras att det inte finns

tillgänglighetsprogram eller liknade i alla länets kommuner. I några kommuner finns en person med ett formellt, övergripande och samordnande ansvar för tillgänglighetsfrågorna men var den personen är placerad varierar. För att ge kommunerna tips och idéer på hur man kan arbeta med att ta fram ett tillgänglighetsprogram eller liknande redogjordes det på dialogträffen som Länsstyrelsen anordnade.

Merparten av kommunerna som svarat på enkäten anser att tillgänglighetsfrågorna behandlas i översikts- och detaljplanerna. I arbetet med översiktsplanen är uppfattningen att tillgänglighet behandlas allmänt i det arbetet. I arbetet med detaljplaner tas i några kommuner planer upp med den kommunala handikapp-/tillgänglighetsgruppen samt att de krav som ställs i PBL beaktas.

I den nya PBL förtydligas att en från social synpunkt god livsmiljö ska vara tillgänglig för alla samhällsgrupper och detta förtydligande ska förhoppningsvis göra det enklare för kommunerna att inkludera tillgänglighet för äldre och personer med funktionsnedsättning i kommunernas arbete med översikts- och detaljplanerarbete.

Kommunernas rutiner för att efterleva tekniska egenskapskrav gällande tillgänglighet i ombyggnation och renovering av befintligt bostadsbestånd kan variera. De flesta kommunerna begär in planritningar och i vissa fall även andra ritningar inför byggsamrådet. I liten omfattning kräver byggnadsnämnden i kontrollplanen, intyg från särskild sakkunnig för redovisning av att tillgänglighetskraven tillgodoses. Samtliga kommuner som svarat på enkäten redovisar att de inte har en avstämning med kvalitetsansvarig tillsammans med särskild sakkunnig kring tillgänglighetsfrågorna i samband med slutbevis.

Gällande åtgärdandet av enkelt avhjälpna hinder (EAH) är uppfattningen att det inte är så enkelt att uppskatta hur mycket av det arbetet som är gjort och hur mycket som återstår. En anledning kan vara hur kommunen ser på definitionen av enkelt avhjälpna hinder samt hur inventeringen och underlagsmaterialet ser ut. Såsom kommunerna bedömt i enkäten uppskattas de flesta kommuner ha åtgärdat mindre än hälften av de EAH i inom- och utomhusmiljön vid utgången av år 2010. De flesta kommuner bedömer också att det kommer att dröja ytterligare flera år innan alla EAH är åtgärdade.

Hälften av länets kommuner använder någon typ av databas vid inventering och redovisning av tillgänglighet. Samtliga dessa säger sig använda EAH-spindeln. För att få ut det bästa av ett verktyg är det viktigt att syfte och målsättning med verktyget är klarlagt så att verktyget används och utnyttjas till rätt sak. En slutsats som kan dras är att det är viktigt med en standard för insamlande av data för till exempel EAH. En standard är även en förutsättning för att kunna tillskapa en gemensam databas, som t ex ett GIS-skikt.

GIS

Under våren 2011 hade Länsstyrelsen två GIS-praktikanter som tittade på möjligheten att göra tillgänglighetsanalyser med stöd av GIS. Eftersom praktikperioden var begränsad utmynnade arbetet i en enklare förstudie. Som ett exempel besöktes Hudiksvalls kommun för att titta på verksamheten. Den bild man fick var att det fanns ett behov av att se över vilken typ av information som samlades in, i detta fall geografisk information. I Hudiksvall använde man sig av verktyget spindeln, som riktar sig mot enkelt avhjälpna hinder. Det fanns även ett behov av att se över hur den geografiska informationen ska upprätthållas. Ett problem med kommunens arbete med enkelt avhjälpna hinder var att det inte fanns något system för att se vilka hinder som blivit åtgärdade. Det gick heller inte att använda materialet för planering eller som beslutsunderlag.

Länsstyrelsen Gävleborg tolkar uppdraget som att Länsstyrelsen ska se över möjligheter att jobba med GIS för att göra tillgänglighetsanalyser. För att göra detta behövs enligt Länsstyrelsen Gävleborg en översyn över vilka användningsområden som finns för ett sådant verktyg, en översyn över vilka geografiska data som bör finnas i denna typ av verktyg, samt en översyn över hur kommunerna kan implementera verktyget i den egna verksamheten. Detta bör eventuellt resultera i att Länsstyrelsen tar fram en metod för hur man kan jobba för att göra tillgänglighetsanalyser i GIS. I det förarbete som gjorts av två GIS-praktikanter finns mer detaljer, dock på en översiktlig nivå.

Annat tillgänglighetsarbete i Gävleborgs län:

Inom Gävleborgs län finns mycket kunskap inom handikapp- och tillgänglighetsfrågor. Under 2011 initierade Landshövding Barbro Holmberg ett möte med flera intressenter i länet kring dessa frågor. Resultatet av mötet blev förstudien "Handikappkunskap som tillväxtfaktor" som senare blev "Den fjärde resursen". Projektet har identifierat länets aktörer inom näringslivet, utbildnings- och kulturområdet. Målet med projektet är att ta tillvara de kunskaper som finns i länet för att jobba med kunskapsspridning men även tjänste- och produktutveckling relaterat till området.

Dalarnas län

Genomförda seminarier/tillsynsvägledning:

Länsstyrelsen Dalarna har valt att integrera tillgänglighetsuppdraget i flera delar av ordinarie verksamhet. Tydligast är kopplingen till det arbete som pågår med byggtillsyn och bostadsmarknad.

Länsstyrelsen Dalarna har under 2010 och 2011 totalt genomfört 10 tillsynsbesök i olika kommuner med fokus på tillgänglighet inom byggområdet, fem kommunbesök med anledning av bostadsmarknadsanalysen samt tre seminarier med representanter från länets bostadsföretag och kommunala bostads- och samhällsplanerare. Totalt har tillgänglighetsfrågorna diskuterats på platsbesök hos 12 av länets 15 kommuner. För en mer detaljerad beskrivning av respektive aktivitet, se rubriken Länsstyrelsen Dalarnas genomförda aktiviteter 2010-2011.

För att integrera arbetet med bostadsmarknadsanalysen valde Länsstyrelsen Dalarna att i 2011 års bostadsmarknadsanalys särskilt fokusera på tre fördjupningsområden, tillgänglighet i boendet var ett av dessa områden. Fördjupningen gjordes genom en särskild analys av svaren i bostadsmarknadsenkäten samt i diskussionsform vid kommunbesöken. Förutom detta skrevs ett särskilt avsnitt i den länsövergripande analysen om en kommun i länet som lyckats integrera tillgänglighetsarbetet i samhällsplanering och övrig kommunal verksamhet. Ytterligare ett positivt exempel lyftes i analysen genom ett bostadsföretag som på ett fördjupat sätt redovisade hur man arbetar med tillgänglighetsfrågorna för äldre. Fördjupningsområdena kommer att behandlas även i 2012 års bostadsmarknadsanalys.

Resultat från enkät och dialogmöten med kommunerna:

Länsstyrelserna och SKL skickade under senhösten 2010 gemensamt ut en enkät till alla kommuner som berörs av regleringsbrevsuppdrag nr 44. Enkäten besvarades av 12 av 15 kommuner i Dalarna. Flera av de frågor som ställdes i enkäten diskuterades även på kommunbesöken i samband med tillsyn inom byggområdet.

Enligt svaren i enkäten har 6 av 12 kommuner i länet en tillgänglighetsplan. Detta går att jämföra med bostadsmarknadsenkäten 2011 då 7 av 15 kommuner svarar att de arbetar särskilt med tillgänglighetsfrågan kopplat till boendet.

I enkäten svarar 4 av 12 kommuner att de behandlar området tillgänglighet i processen med översiktsplaner, 5 av 12 svarar att tillgänglighet behandlas i processen med detaljplaner.

10 av 12 kommuner i Dalarna har inrättat ett särskilt handikappråd i kommunen. Under dialogmötena framkom att dessa råd ofta fungerar väl och är aktiva i utvecklingen av tillgänglighetsanpassning i kommunen. I vissa kommuner hade främst tillgänglighetshöjande åtgärder i utemiljön fokuserats, i andra kommuner hade förbättring av tillgängligheten främst lagts på offentliga lokaler.

Vad gällde användningen av befintliga tillgänglighetsverktyg skiljer det sig åt mellan kommunerna. 11 av 12 kommuner svarar i tillgänglighetsenkäten att de har genomfört SKLs verktyg EAH-spindeln och att de har lämnat in svaren till SKL. Majoriteten av de identifierade enkelt avhjälpna hindren (EAH) har avhjälpits, alternativt svarar kommunerna att de kommer att åtgärdas innan 2015 års utgång. 8 av 12 kommuner har avsatt budget för att åtgärda det som ännu inte är gjort.

Vid kommunbesöken diskuterades bland annat hur kommunerna arbetar med att belysa tillgänglighetsfrågorna i översikts- och detaljplaner. Länsstyrelsen kan konstatera att även om få svarar jakande på enkätfrågorna så är det flera av länets kommuner som behandlar området tillgänglighet både vid detalj- och översiktsplanering. Däremot så är det få kommuner som har problematiserat kring området och som i sina planer väljer att beskriva tillgänglighet som ett separat område. Detta gäller speciellt för de kommuner som har äldre översiktsplaner. Dock står flera av dessa kommuner inför en omarbetning av sina översiktsplaner och kommer i de nya versionerna att tydligare lyfta frågorna om tillgänglighet.

Malung-Sälens översiktsplan från 2009 visar på hur kommunen kan formulera en rekommendation om hur tillgänglighetsfrågorna ska beaktas. Exemplet nedan är hämtat från skrivelsen om utvecklingen i Sälenfjällen.

”Beträffande hotell och korttidsuthyrning som kräver hotelltillstånd i Sälenfjällen ska enl. den praxis som byggnadsnämnden inom kommunen tillämpar minst 10 % göras tillgängligt för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga samt även för personer med allergier. Detta gäller när bostaden ingår i en hotellbyggnad eller i gruppbyggda fritidsbostäder och som i huvudsak kommer att användas för uthyrningsverksamhet.”

Erfarenheter och slutsatser från kommunkontakterna:

Vid kommunbesöken framkom att det främst är de kommuner som genomfört en fullständig inventering av tillgängligheten som ser att ett GIS-verktyg skulle underlätta vidare arbete. De kommuner som är i inventeringsfasen ser istället att fokus främst måste läggas på att få till en fullständig inventering av lokaler och utemiljö och att det efter detta kan bli aktuellt att se över ett GIS-verktygs lämplighet.

Falu kommun har en ansvarig tjänsteman för att se till så att riktlinjer och rekommendationer kring tillgänglighet tillvaratas i samhällsplaneringen. Kommunen har utvecklat ett webbaserat tillgänglighetsverktyg som ska ge enkel och snabb vägledning till olika platser i kommunens centralort. Platserna är allt ifrån butiker och caféer till idrottsanläggningar.
<http://www.falun.se/www/falun/tg.nsf>

Ludvika kommun har gjort en inventering av tillgängligheten i kommunen och beskriver på sin hemsida möjligheten för den som är funktionsnedsatt att vistas i kommunens bibliotek, sporthallar och folkets hus.
<http://www.ludvika.se/omsorgstod/handikappfunktionsnedsattning/tillganglighet.4.36ed731e127e26ace10800017979.html>

Förbättringsförslag utifrån vårt uppdrag till Socialdepartementet:

Länsstyrelsen Dalarna ser att frågorna om tillgänglighet fortsatt behöver uppmärksammas. På länsnivå är det därför lämpligt att länsstyrelserna särskilt lyfter frågorna i sin tillsynsvägledningsplanering. Likaså är det bra att länsstyrelserna fortsätter att sprida goda

exempel från översikts- och detaljplaner till de kommuner som står inför en revidering av sin översiktsplan, alternativt är osäkra på hur tillgänglighetsområdet kan behandlas i detaljplanerna. Sambandet mellan översiktsplanernas rekommendationer och detaljplanernas redovisning bör också tydliggöras.

Ytterligare en slutsats som Länsstyrelsen Dalarna har dragit är att det i arbetet med ett uppdrag som detta är viktigt att integrera frågorna även i andra arbetsområden. Att särskilt belysa tillgänglighet i bostadsmarknadsanalysen har varit en positiv erfarenhet för Dalarnas län, något som skulle kunna spridas även till övriga länsstyrelser.

Sammanfattning, Länsstyrelsen Dalarnas genomförda aktiviteter 2010-2011:

Tillsynsbesök i fem kommuner inom byggområdet under hösten 2010. Särskilt fokus på tillgänglighet i diskussion med kommunledning, politiker och tjänstemän inom byggområdet.

Kommunseminarium i och med uppstarten av arbetet med bostadsmarknadsenkät och analys 2011. På mötet annonserades att området tillgänglighet särskilt skulle belysas i länets bostadsmarknadsanalys under 2011 och 2012.

Besök i fem kommuner under tidig vår 2011 med anledning av bostadsmarknadsenkät och analys. Tillgänglighetsområdet diskuterades med kommunledning, politiker och tjänstemän inom samhällsplanering, bostadsanpassning och tillgänglighet.

Fokusering på bland annat tillgänglighet i 2011 års bostadsmarknadsanalys med tillhörande kommunbesök och seminarium.

Kommunseminarium under våren 2011 i och med bearbetningen av resultat av bostadsmarknadsenkät och analys. På kommunseminariet genomfördes en presentation av det bostadsföretag som vidtagit flera åtgärder för att öka tillgängligheten för äldre – och därmed också attraktionskraften – i ett bostadsområde.

Presentation av området tillgänglighet och koppling till bostadsmarknadsanalys och uppdrag 44 på kommungemensamt möte med stadsarkitekter och samhällsplanerare i länet, våren 2011.

Presentation av bostadsmarknadsanalysen och de olika fokusområdena på Region Dalarnas direktionskonferens för byggfrågor och utveckling, våren 2011.

Enkätutskick under hösten 2010 i samarbete med SKL och de länsstyrelser som berörs av uppdrag 44. Enkäten besvarades av 12 av 15 av Dalarnas kommuner.

Tillsynsbesök i fem nya kommuner inom byggområdet under hösten 2011. Särskilt fokus på tillgänglighet i diskussion med kommunledning, politiker och tjänstemän inom byggområdet.

Jönköpings län

Metodbeskrivning:

En frågeenkät har tagits fram i samarbete mellan länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Landting. Syftet med enkäten är att tydliggöra kommunernas sätt att arbeta med tillgänglighetsfrågor för äldre och personer med funktionsnedsättning samt vilket behov av stödsats kommunerna kan behöva från Länsstyrelsen. Länsstyrelsen i Jönköpings län har under hösten 2010 träffat länets tretton kommuner och fört en dialog runt de svar som kommunerna lämnat på frågorna. Planchef, bygglovschef, plan- och bygglovshandläggare samt bygginspektörer har varit ombudna att delta vid dessa samtal.

Vidare har vi under våren 2011 besökt kommunernas politiska nämnder och utskott och gjort en dragning om vad som framkommit under tillsynsbesöken angående tillgänglighet under hösten.

Sammanställning av uppdraget i Jönköpings län

1. Stödja kommunerna att ta med tillgänglighet för äldre och personer med funktionsnedsättning i arbetet med översikts- och detaljplaner

Länsstyrelsen har fått i uppdrag att stödja kommunen i deras arbete med att ta med tillgänglighet för äldre och personer med funktionsnedsättning i arbetet med översikts- och detaljplaner. Bara en av tretton kommuner lyfter frågan redan i översiktsplanen. I stort sett alla kommuner har ställt sig frågande till vad som menas med att skildra tillgänglighet i översiktsplanen. Exempel på vad det i praktiken skulle kunna innebära önskas av kommunen. Någon enstaka kommun har i allmänna ordalag nämnt i sin översiktsplan att deras kommun ska vara tillgänglig för alla. Däremot är det ungefär hälften av kommunerna i länet som lyfter tillgänglighetsfrågan i detaljplanerna. Övriga anser att tillgänglighet för äldre och personer med funktionsnedsättning säkerställs i senare myndighetsutövning (byggnämnan).

Det finns ingen tradition hos planhandläggarna att hantera frågan om tillgänglighet i framtagandet av en översiktplan. Då det är svårt att relatera till frågeställningen om vad som kan regleras i ett så tidigt skede och på en sådan översiktlig nivå finns det ett behov av en tydligare målsättning från kommunledningen. En strategi eller policy på hur tillgängligheten ska tillgodoses inom kommunen kan vara ett sådant verktyg. Det kan handla om specifika områden som har betydelse för kommunen och där tillgängligheten kan anses vara ett problem i dagsläget, t.ex. centrum, utmed viktiga kommunikationstråk eller vissa bostadskvarter. Det kan även innehålla strategi för att planera för en åldrande befolkning.

De har fått frågan om kommunen har en tillgänglighetsplan och hur de använder sig av dokumentet. Det är bara en kommun som har tagit fram en tillgänglighetsplan, (tillgänglighetsstrategi). Den är antagen som ett underlag till översiktplanen som uppdaterades 2008. Ytterligare en kommun har en tillgänglighetsplan som togs fram år 2000, dock är de inget dokument som används i dagsläget. I en av kommunerna pågår arbetet med framtagandet och i övriga tio kommuner finns det inga intentioner på att ta fram någon.

Vad kan Länsstyrelsen göra?

Det är ett ovant tankesätt för kommunen att arbeta med tillgänglighetsfrågor redan i översiktplanen och för vissa även i detaljplaner. I den här frågan har Länsstyrelsen en viktig roll att förmedla kunskap till handläggarna. Närmast till hands ligger att erbjuda ett utbildningstillfälle där exempel på hur och när tillgänglighetsaspekten kan tillämpas i en översiktplan samt i en detaljplan med stöd av aktuell lagstiftning.

Länsstyrelsens planhandläggare behöver också stärkas i sin tillsynsroll för att vara mer uppmärksam i sin granskning av översiktplaner och detaljplaner angående tillgänglighet.

2. Uppmärksamma kommunens rutiner för att efterleva tekniska egenskapskrav gällande tillgänglighet vid ombyggnad och reovering av befintligt bostadsbestånd -

Ovanstående egenskapskrav stod i § 15 BVF (gamla förordningen). Det uttrycks enligt följande:

”Om en annan ändring av en byggnad än tillbyggnad medför en avsevärd förlängning av byggnadens brukstid eller en väsentlig ändrad användning av byggnaden eller del av denna, skall kraven i 3-8 och 10-14 §§ uppfyllas även beträffande de delar av byggnaden som, utan omfattande ändring, indirekt berörs av denna. Vid sådana ändringar skall 12 § tillämpas i den utsträckning det inte är uppenbart oskäligt med hänsyn till ändringens omfattning och byggnadens standard.”

Den uppfattningen länsstyrelsen får vid samtal med berörda tjänstemän är att de överlag agerar passiva i frågan och att de upplever det svårt att ställa krav på byggherren. Vissa undantag finns. Ett par ställer krav på att hissar ska installeras om de till exempel inreder en

vindsvåning. Om en omfattande ändring medför en avsevärd förlängning av byggnadens brukstid, så som till exempel stambyte, ny ventilation eller fasadrenovering, ställs sällan eller aldrig några följdkrav på att förbättra tillgängligheten. Argumentet är att det inte är ekonomiskt försvarbart att underhållsarbete av det slaget ska medföra att fastigheten behöver göras tillgänglig.

Flertalet av Jönköpings läns kommuner har ett stort bostadsbestånd av trevåningshus byggda på 50- och 60- talet som är i behov av omfattande upprustning. Flera fastighetsägare, både kommunala och privata, planerar att installera hissar i samband med renoveringen på eget initiativ.

Lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. (BVL) och 12, 14 och 15 §§ förordning (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. (BVF). Boverkets byggregler (BBR).

3. Uppmärksamma kommunens rutiner för hur enkelt avhjälpna hinder åtgärdas

Vi har valt att dela upp frågan i tre olika områden.

- Hur är kommunens rutiner för att ta emot anmälningar gällande tillgänglighet och enkelt avhjälpna hinder?
- Hur är rutinerna med att inventera och åtgärda enkelt avhjälpna hinder både i det kommunala och i det privata fastighetsbeståndet?
- Hur är kommunens rutiner för att bedriva tillsyn?

Rutiner för att ta emot anmälningar gällande tillgänglighet och enkelt avhjälpna hinder

Endast sju av tretton kommuner har utarbetade rutiner på hur de ska hantera anmälningar gällande tillgänglighet och enkelt avhjälpna hinder. Att det brister hos övriga kommuner beror bland annat på att kommuner med få invånare aldrig har tagit emot någon anmälning, otydlig organisation där inkomna anmälningar inte förs vidare till rätt instans samt bristande kunskap om förvaltningsförfarandet.

Länsstyrelsen har påtalat bristerna och de kommuner som är i behov av förbättring ska se över sina rutiner.

Rutiner med att inventera och åtgärda enkelt avhjälpna hinder

I enkäten ställs frågan hur stor del av utomhusmiljön som inventerats och åtgärdats. Vi har gjort en komplettering i enkäten och även frågat hur stor del av inomhusmiljön som inventerats och åtgärdats, både i de kommunägda och privatägda publika lokaler.

Hur många återgårdar och vilka som prioriteras varierar från kommun till kommun. I de kommunägda publika lokalerna har i princip alla inventerats och åtgärdats, eller planerar att åtgärda, de hinder som finns. Drygt hälften har gjort stora investeringar på den offentliga miljön utomhus. Oftast genomförs åtgärderna i samband med allmän upprustningen av gatumiljön, till exempel sänka trottoarkanter vid övergångsställen, ombyggnad av gånggator och torg m.m. De kommuner som kommit långt i sitt arbete med inventering och åtgärdsprogram har fått bra gehör från politikerna. Resurser finns avsatta för bemanning och för att åtgärderna ska bli genomförda. Personer med rätt kompetens arbetar med frågan.

Vilket åtagande kommunen tar på sig gentemot de privata fastighetsägarna skiljer sig åt mellan kommunerna. Åtta kommuner inventerar privatägda publika lokaler och ta fram förslag till vad som kan uppfattas som ett enkelt avhjälpna hinder. Två av dessa kommuner gör bara inventeringar i vissa utvalda typer av lokaler. Inventeringen utförs dels för att hjälpa ägaren som inte alltid har kunskap om vad som gäller samt för att skynda på arbetet att göra kommunen tillgänglig. Dessutom underlättar en väl utförd inventering kommunens åtagande att utföra tillsynsarbete. Övriga fem genomför inga inventeringar i det privata beståndet.

Genomförda inventeringar

Kommun	Utemiljö	Innemiljö kommun	Innemiljö privat
Aneby	50-75 %	90 % *	90 % *
Eksjö	50- 70%	90 % *	0 *
Gislaved	50-75 %	90-95 %	70 % *
Gnosjö	20 % *	90-95 %	50-75 % *
Habo	75 %	Ja (? %)	0
Jönköping	75 %	Ja (? %)	10 % *
Mullsjö	50-75 %	90 % *	0
Nässjö	75 %	90 % *	25 %
Sävsjö	25 %	Ja (? %)	0
Tranås	75 %	Ja (? %)	0
Vaggeryd	25-50 %	90 % *	10 % *
Vetlanda	50-75 %	75 %	90 %
Värnamo	75 %	90 % *	90 % *

* Muntlig beskrivning av situationen

Rutiner för att bedriva tillsyn gällande tillgänglighet och enkelt avhjälpna hinder

Byggnadsnämnden i kommunen är den myndighet som bedriver tillsyn över bestämmelserna i bygglagstiftningen. Enligt plan- och bygglagen är byggnadsnämnden skyldig att ta upp frågan om ingripande så snart det finns anledning att anta att en överträdelse har skett. Det ingripande som är mest relevant när det gäller undanröjande av enkelt avhjälpna hinder (HIN 1)¹ är föreläggande om åtgärd. Det kan vara förenat med vite. Hälften av kommunerna närmar sig sitt tillsynsansvar genom att medverka till att göra en inventering i det privatägda publika lokalerna. Kommunen tar sedan fram ett förslag på vad som kan uppfattas som enkelt avhjälpna hinder. Detta kan de sedan använda som underlag till föreläggande om det är nödvändigt. På så vis har kommunen ett verktyg att använda sig av för att bedriva tillsyn enligt PBL.

Det är fastighetsägarens ansvar att se till att lokalen är tillgänglig och att enkelt avhjälpna hinder undanröjs. Problemet runt om i kommunerna är att få fastighetsägare tar sitt ansvar att inventera och vidta åtgärder. Kommunen är inte skyldig att inventera och komma med åtgärdsförslag i de privata publika lokalerna, men tillvägagångssättet har visat sig var framgångsrikt. I Jönköpings län finns det ett tydligt samband mellan vilket förhållningssätt kommunen har till att hjälpa de privata fastighetsägarna med inventering och ge åtgärdsförslag och i vilken grad kommunen bedriver tillsyn. De kommuner som anser att det enbart är fastighetsägarens ansvar att lokalen är tillgänglig bedriver inte någon form av tillsynsarbete. Som tidigare nämnts är byggnadsnämnden skyldig att ingripa om det finns anledning att anta att de bestämmelser som finns inte efterlevs. Kommunen kan aldrig frånskriva sig sitt tillsynsansvar. Tillsynsansvaret gäller även kommunens egna lokaler.

¹ BFS 2003:19 HIN 1 – Boverkets föreskrifter och allmänna råd om undanröjande av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.

4. Tillgänglighetsanalyser med stöd av geografiska informationssystem (GIS):

Frågan har lyfts i ett par kommuner. Intresse finns och vi har fått med oss flera frågor tillbaka.

Vad är syftet med tillgänglighetsanalysen? Vilken information ska den innehålla?

Vem ska använda sig av den? Hur stor arbetsinsats krävs från deras håll?

Stockholms län

Enkät

Under slutet av 2010 inleddes ett samarbete med Sveriges kommuner och landsting (SKL) kring en enkät om tillgänglighet de redan beslutat att genomföra. På så sätt kunde vi undvika att ett stort antal kommuner med kort mellanrum belastades med två enkäter på samma tema. I praktiken innebar samarbetet att SKL kompletterade sin enkät med några frågor motiverade av länsstyrelsernas regeringsuppdrag.

Syftet med enkäterna var utöver att få en övergripande bild av kommunernas arbete med tillgänglighet att få underlag för samtalen vid de planerade kommunbesöken. Resultatet var också tänkt att vara underlag för val av de kommuner som i första hand borde besökas. Först i oktober var det möjligt för länsstyrelserna att ta del av enkätresultatet och då bara på länsnivå. Vi kunde därför inte se vad de olika kommunerna svarat, inte ens vilka kommuner som svarat. En del av syftet med enkäten blev därmed inte uppfyllt.

Av Stockholms läns 26 kommuner har 18-20 besvarat merparten av enkätfrågorna. Några av frågorna om utbildning och enkelt avhjälpna hinder har besvarats av avsevärt färre kommuner.

Av svaren framgår bland annat att de flesta kommuner har handikappråd (18 av 20). Det är också relativt vanligt att kommunerna har en tillgänglighetsplan (12 av 20). Drygt hälften av kommunerna behandlar tillgänglighetsaspekter i översiktsplanen (10 av 19) och 80 procent (16 av 20) i detaljplaner. 10 av 19 kommuner uppger att man i kontrollplanen brukar ha med krav på intyg från sakkunnig på tillgänglighet.

När det gäller enkelt avhjälpna hinder uppger endast 1 kommun att man på eget initiativ gör tillsyn och 11 att man endast gör det efter påpekanden från allmänheten. 7 kommuner har någon form av strukturerad samverkan med fastighetsägarförening eller centrumförening. 20 kommuner har svarat på dessa frågor. De flesta har inventerat enkelt avhjälpna hinder i utemiljön (16 av 20) men det är bara 5 av de 15 kommuner som besvarat frågan som uppger att mer än 50 procent av utemiljön inventerats. Av hindren i de inventerade områdena har endast en mindre del åtgärdats.

Ungefär hälften av de 20 kommunerna som svarat använder någon typ av databas för inventering och redovisning av tillgänglighet (2 GIS, 4 EAH-spindeln och 5 någon annan databas.)

Kommunbesök

Under november kommer i en första omgång sex av länets kommuner att besökas. Övriga kommuner kommer att kontaktas för överenskommelse om tid för ett besök under första delen av 2012. Avsikten med kommunbesöken är att på plats uppmärksamma tillgänglighetsfrågorna och få en närmare bild av kommunens arbete, både under plan- och byggstartskedet och av arbetet med enkelt avhjälpna hinder, än vad som går att utläsa av enkäten. Kommunens intresse av ett GIS-verktyg av den typ som Länsstyrelsen i Uppsala skissat på kommer också att tas upp under besöken.

Seminarium

Ett seminarium om tillgänglighet är inplanerat i december. Syftet med seminariet är att uppmärksamma tillgänglighetsfrågorna, inspirera och visa på möjligheter och fördelar med tillgänglighet inte bara för personer med funktionsnedsättning. Så väl Boverket som Handisam kommer att medverka.

Boverket har nyligen gått ut med en inbjudan till ett seminarium om tillgänglighet med tyngdpunkt på enkelt avhjälpna hinder. Det kommer att äga rum 9 december i Stockholm. Seminariet vänder sig bland annat till kommunerna. Möjligen är det olyckligt att Länsstyrelsen och Boverket under samma månad arrangerar seminarier inom närliggande områden. Trots att lokal är bokad och medverkande vidtalade överväger vi att flytta fram seminariet till första kvartalet 2012.

Västerbottens län

Allmän bakgrund

Västerbottens län har 15 kommuner med varierande förutsättningar alltifrån den starka tillväxtkommunen Umeå till många ytstora men invånarglesa kommuner i inlandet. Av befolkningsstatistiken för 2010 framgår att tre av länets kommuner har invånarantal som understiger 3000, sex kommuner har mindre än 5000 invånare.

I Umeå konstateras att bygglovavdelningen är underbemannad med hänsyn till de arbetsuppgifter som föreligger.

De ytstora men invånarglesa kommunerna har av förklarliga skäl små resurser för den fysiska planeringen.

Genomförda åtgärder

Att med dessa förutsättningar avsätta resurser för att hantera GIS-system för tillgänglighetsanalyser ute i kommunerna har av begripliga skäl varit svårt. Särskilt som kommunerna i länet är ytstora med långa och tidsödande resor för att inventera och följa upp insatser inom tillgänglighetsområdet. Möjligen har uppdragen när det gäller tillgänglighetsfrågorna skjutit över målet med hänsyn till hur de praktiska förutsättningarna ser ut såväl i kommuner som på länsstyrelserna. Utan resurstillskott är möjligheterna att nå påtagliga resultat begränsade.

Länsstyrelsen Västerbotten har inte på egen hand kunnat färdigställa ett GIS-verktyg som underlag för kommunernas tillgänglighetsanalyser. Med uppdragen i regleringsbrev som grund har överförandet av den framtagna modellen till ett operativt verktyg i GIS-miljö varit förenad med svårigheter. Länsstyrelsens erfarenheter i kontakterna med kommunerna är dessutom att reella förutsättningar för genomförande av det relativt omfattande inventerings- och analysarbete som krävs för att utnyttja GIS-verktyg saknas i merparten av kommunerna.

Lycksele kommun har dock tillsammans med Kalix kommun i Norrbotten drivit ett projekt – En digital guide som visar tillgänglighet – som redovisades på Boverkets och länsstyrelsernas seminarium om Enkelt avhjälpna hinder oktober 2009. Arbetet resulterar i en tillgänglighetsguide som väntas vara färdigställd inom kort. Se vidare <http://www.lycksele.se/templates/Page.aspx?id=21621>

Länsstyrelserna har i samverkan med SKL under innevarande år genomfört en enkätundersökning om behandlingen av tillgänglighetsfrågor i landets kommuner. I Västerbotten besvarades enkäten av 11 av de 15 kommunerna. Resultatet kan väl sägas vara

väntat: länets kommuner ligger i vissa avseenden ungefär lika med andra kommuner undantagandes de insatser som kräver större resurser.

Frågan om tillgänglighet behandlas även i de årliga bostadsenkäterna som genomförs av Länsstyrelsen i samverkan med Boverket. Bl a redovisas de särskilda insatser som genomförts för att tillgodose behoven av bostadsanpassning. Vid de genomgångar länsstyrelsen har haft kring enkäterna har tillgänglighetsfrågorna diskuterats i ett bredare perspektiv.

Länsstyrelsen har i särskild skrivelse informerat kontaktpersoner inom fysisk planering i länets kommuner om tillgänglighetsfrågornas reglering i plan- och bygglagstiftningen och den webbaserade kompetensinsatsen för tillgänglighetsfrågor som genomförts i PBL-kommitténs regi.

I de kommunbesök som sakområdet genomför informerar länsstyrelsen om hantering av tillgänglighetsfrågorna och aktuella frågor kan tas upp för diskussion. Vidare uppmärksammas kommunernas tillgänglighetsarbete i samråden kring översiktsplaner och detaljplaner.

Fortsatt arbete

Länsstyrelsen Västerbotten avser under kommande verksamhetsår att fortsätta behandla tillgänglighetsfrågorna i kontakterna med kommunerna och vidareutveckla information på Länsstyrelsens hemsida. Den fysiska miljöns tillgänglighet är också på agendan i de samrådsärenden kring översiktsplaner och detaljplaner som bereds i det dagliga arbetet på sakområdet. Länsstyrelsen följer även upp Boverkets arbete rörande insatser inom tillgänglighetsområdet.

BILAGA

Uppsala läns ”tillgänglighetsseminarium” för kommunerna den 14 okt. 2011

Plan- och bygglagen (PBL 2010:900), översiktsplanen

1 kap. 1 §

Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

PBL 3:1,2

1 § Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen.

2 § Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Ett exempel utifrån regeringsuppdraget i översiktsplan för Håbo kommun i Uppsala län:

”En socialt hållbar utveckling innebär att alla människor ska ha rätt och möjlighet att delta i samhället på lika villkor med avseende på utbildning, arbete, fritid och kulturliv. Den offentliga miljön ska stimulera till möten och sociala kontakter mellan människor.

Bebyggelsen ska utformas för att vara tillgänglig för alla oavsett kön, etnicitet, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder”.

Plan- och bygglagen (PBL 2010:900), detaljplaner

PBL 4 kap 2 §

Kommunen ska bl.a. med en detaljplan pröva ett mark- eller vattenområdes lämplighet för bebyggelse.

Det man kan ange i detaljplaner är bestämmelser för markytans utformning och höjdläge och utfartens läge och höjd. Det är dock viktigt att se till att detaljplanen inte hindrar att utformningskraven i Boverkets byggregler kan uppfyllas i byggskedet.

Kommunernas rutiner för att efterleva tekniska egenskapskrav gällande tillgänglighet vid ombyggnation och renovering av befintligt bostadsbestånd samt Boverkets allmänna råd.

Plan- och bygglagen (PBL 2010:900), planläggning, bygglov och tekniska egenskapskrav (PBL 2 kap. 6 §, 8 kap. 2, 4 och 12 §§).

Med nya PBL ska även byggnadens, vid ex. tillbyggnad/ombyggnad, tillgänglighet prövas redan i bygglovet. Detta ska säkerställa att det blir rätt redan från början och innebär för sökande av lov, att tillgänglighet ska visas i planlösningen redan vid bygglovsansökan.

Vad som bör granskas vid utvändiga entréförhållanden:

- Plushöjd för mark respektive färdigt golv (BBR 3:132)
- Ramper: tillräcklig bredd, lutning och vilplansstorlek (BBR 3:1422). För småhus räcker det om det med enkla åtgärder i efterhand går att på tomten ordna en ramp. (BBR 3:132)
- Utrymmet runt entrédörren för att kunna öppna och stänga den från rullstol (BBR 3:143)
- Är entrén - lätt att upptäcka? (BBR 3:132)

Vad som bör granskas vid ombyggnad/nybyggnad av bostäder. Kraven gäller även för bostadskomplement:

- Trapphus och trapplan: finns tillräckligt manöverutrymme för rullstol och plats framför hissar och entrédörrar för att kunna öppna och stänga från rullstol (BBR 3:112, 3:142, 3:143)
- Finns hiss och har den tillräckligt innerkorgsmått (3 kap. 4 § PBF, BBR 3:144)
- Entré- och kommunikationsutr: finns tillräckligt manöverutrymme för rullstol (BBR 3:142)
- Dörrar: finns tillräckligt manöverutr. för rullstol att öppna och stänga (BBR 3:143)
- Ramper, tillräcklig bredd, lutning och vilplansstorlek (BBR 3:1422)

Tillbyggnad (nybyggnad):

- Ändring av en byggnad som innebär en ökning av byggnadens volym. BBR:s krav på tillgänglighet ska uppfyllas för den tillbyggda delen.

Ombyggnad (ändring av en byggnad):

- En eller flera åtgärder som ändrar en byggnads konstruktion, funktion, användningssätt, utseende eller kulturhistoriska värde. Hänsyn ska tas till ändringens omfattning, byggnadens förutsättningar och bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning. Avsteg endast om det är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven.

Vad bör dessutom granskas i enskilda bostadslägenheter:

- Redovisning i bygglovsritningar
När det gäller bostäder bör lägenhetsareor finnas på ritningarna. Avskiljbarheten bör visas och rummen bör vara möblerade. I mindre projekt i en- och tvåbostadshus kan en lägre nivå på redovisningen godtas.
- Bostäder i ett våningsplan, finns det tillgängligt utrymme för bostadsfunktionerna enligt BBR 3:22.
- Hela entréplanet i bostäder i flera våningsplan, finns det tillgängligt utrymme för bostadsfunktionerna enligt BBR 3:221.
- Finns det ramp eller hiss där det finns nivåskillnader i bostäder i ett våningsplan eller på entréplanet i bostäder i flera våningsplan (BBR 3:146, 3:147).

Plan- och bygglagen (PBL 2010:900), 8 kap 2 §. Boverkets föreskrifter (BFS 2011:13; HIN 2)

Enligt PBL ska hinder mot tillgänglighet eller användbarhet av lokaler dit allmänheten har tillträde alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa.

Boverkets föreskrift i 5 § är uppdelad på olika typer av hinder och när man konstaterat att man har ett sådant hinder som beskrivs i föreskriften så måste man bedöma om hindret är enkelt att avhjälpa. Hur denna bedömning ska göras framgår av 5 § HIN 2.

Enligt förarbeten till bestämmelserna ska man vid bedömningen av om ett hinder är enkelt att avhjälpa ta hänsyn till:

- nyttan av att hindret undanröjs,
- förutsättningarna på platsen,
- de ekonomiska konsekvenserna.

De ekonomiska konsekvenserna får dock inte bli orimligt betungande för fastighetsägaren, lokalhållaren eller näringsidkaren då mindre näringsidkares verksamhet inte får äventyras.

Roller och ansvar i arbetet avseende tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga.

- Kommunerna har ett eget ansvar att se till att den kommunala servicen är tillgänglig för alla kommuninvånare. Varje nämnd och styrelse ansvarar för att man inom sitt ansvarområde vidtar åtgärder som gör de kommunala funktionerna lättillgängliga för alla kommuninvånare.
- Det ligger i medborgarnas ansvar att tala om för kommunerna var bristerna finns. I kommunernas tillsynsansvar ligger att det tas fram planer för att åtgärda bristerna hos företag, publika lokaler och kommunerna själva.
- Handikapporganisationerna kan verka som rådgivare för att hitta bra lösningar för de brister som upptäcks.
- Länsstyrelsens mål för sin tillsynsvägledning enligt PBL är att medverka till en effektiv, ändamålsenlig tillämpning av bygglagstiftningen samt att samverka med kommunerna i deras planläggning.
- Att förbättra tillgängligheten är ett av de centrala målen inom funktionshinderspolitiken. I Länsstyrelsernas arbete har tillgänglighetsfrågor en viktig roll.

Tillgänglighet. Hur kan det mätas och presenteras?

Länsstyrelserna ska i samråd med kommunerna på lämpligt sätt utveckla möjligheten att göra tillgänglighetsanalyser med stöd av geografiska informationssystem (GIS).

Om personer med funktionshinder ska kunna leva ett fritt och oberoende liv är det nödvändigt att på ett enkelt sätt få tillgång till samhällsinformation. Personer med synskador, hörselskador, utvecklingsstörning eller läs- och skrivsvårigheter behöver information som är anpassad till deras respektive funktionsnedsättning. Kommunerna bör därför i större utsträckning utnyttja informationsteknologin för att öka tillgängligheten för människor med funktionsnedsättning som t.ex. med hjälp av webb, kombinerat med ett tillgänglighetsverktyg, ett geografiskt informationssystem (GIS).

Länsstyrelsens reprocentral
Uppsala 2011

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN